

Att arbeta med filmupplevelser

En kurs i filmanalys och klassrumsarbete
utarbetad för lärare i grundskola och gymnasieskola

Eva Bergqvist

Eva Bergqvist
Kulteva
Box 123
620 16 Ljugarn

Telefon 0498–29 02 33
kulteva@swipnet.se

Svenska Filminstitutet
Box 27126
102 52 Stockholm

Telefon 08–665 11 00
skolbio@sfi.se

www.sfi.se/skolbio

Denna dokumentation publiceras med stöd av Svenska Filminstitutet.

Filmhandledningen till *Lejontämjaren* återges med tillstånd av Kerstin Andersson, Gabriella Ceder och Gunilla Edlund.

Filmhandledningen till *Anklagad* återges med tillstånd av Mona Lisa Hein och Lennart Krantz.

Copyright © Eva Bergqvist 2004

Andra upplagan, augusti 2004

Tryck: Birger Gustafsson Digital AB, Stockholm 2004

Innehåll

Inledning 5

Att skapa en kurs 9

Kursinnehåll 13

Sammankomst 1

Filmgenrer, uttrycksmedel och utvecklingspsykologi 14

Sammankomst 2

Analys av film, klassrumsarbete, introduktion av grupparbete 16

Sammankomst 3

Bildanalys, arbete med filmhandledning, visningsregler 19

Sammankomst 4

Grupparbetet klart 21

Sammankomst 5

Redovisning av grupparbete, sammanfattning, utvärdering 24

Lejontämjaren – Filmhandledning

Av Kerstin Andersson, Gabriella Ceder och Gunilla Edlund 25

Anklagad – Filmhandledning

Av Mona Lisa Hein och Lennart Krantz 29

Temaarbete och film 33

Inledning

Året var 1982. Jag var nyexaminerad språklärare och hade fått en tjänst på en högstadieskola i Huddinge kommun, söder om Stockholm. Skolan var relativt liten, 300 elever, och hade ett engagerat, väl sammansvetsat kollegium. Upptagningsområdet bestod till stor del av höghusbarn, många med ganska trassliga hemförhållanden.

En av mina grupper var en stor, bullrig 9:a på 32 elever. De kikade nyfiket på mig när jag full av iver klev över tröskeln. Här skulle det jobbas! Lärarrollen hade jag inte funderat över så mycket. Jag var själv fostrad i ett system där lärarna var kunskapsförmedlare och eleverna passiva mottagare. Lärarutbildningen förändrade ingenting. Efter tre års traditionella universitetsstudier och ett år på Lärarhögskolan i Stockholm gick jag ut i klassrummet och intog samma roll som jag själv sett under årtionden. Något annat sätt att förhålla mig till gruppen fanns inte i mina tankar. Inte heller funderade jag på vad som skulle hända om jag mötte en klass som inte var beredd på att lyssna och ta in.

Därför blev jag lite ställd i mötet med klass 9c. Eleverna hade inte alls lust att läsa och diskutera den skönlitteratur som jag presenterade. Vid varje lektionstillfälle bad de i stället om att få jobba med film. Jag blev osäker. Av de 80 poäng som jag hade i svenska utgjorde en poäng film. Den hade jag tillförsäkrat mig genom att under en veckas tid i grupp intensivt studera filmen *SpegeIn* av den ryske regissören Andrej Tarkovskij.

Veckan hade varit intressant, men var det något jag kunde använda i arbetet med eleverna? Jag kände mig tveksam. Dels hade jag själv tyckt att filmen var svår, dels hade jag ingen aning om hur jag skulle lägga upp en eventuell filmundervisning. Dessutom hade jag på känn att eleverna ville arbeta med annan slags film. Nej, det fick vara så länge.

Efter ett par veckor hade jag fått till stånd en svenskundervisning som jag var någorlunda nöjd med. Eleverna både läste, skrev och diskuterade – men bitvis högljutt och under protest. Film släppte de inte. Till slut gick jag med på att ha en vecka om film.

Jag var fast besluten att ge dem en bit "god" kultur. Som många andra lärare, uppvuxna i medelklass, var jag övertygad om att det i mitt uppdrag ingick att fostra eleverna till att tycka om det som sades vara "god" smak. Därför skickade jag efter *Elvira Madigan* med Tommy Berggren och Pia Degermark i huvudrollerna. Jag hade läst att denna film hade vunnit många priser internationellt och kände mig nöjd med mitt val.

Filmen kom på stora rullar från AV-centralen och jag andades ut när 16 mm-projektorn surrande drog igång längst bak i klassrummet. Det här skulle engagera dem, en kärlekshistoria mellan två unga människor, vackert filmad. Trodde jag.

Redan efter några minuter började det bli oroligt i rummet. Jag hyssjade och försökte tappert upprätthålla ordningen. Till slut sa en kille rätt ut "Vad är det här för jävla skit?!"

Jag minns inte om vi såg klart filmen, men jag kommer ihåg att jag försökte försvara dess kvalitéer. Det lyckades inte. Delvis berodde det på att eleverna inte var vana vid denna typ av film. Den största anledningen var dock att jag själv inte hade något verkligt förhållande till filmen och saknade idéer kring hur jag skulle lägga upp undervisningen runt den. Lektionen blev ett enda misslyckande.

Eleverna var dock klokare än jag. Redan några dagar senare frågade de om jag hade lust att följa med dem på bio på fredagskvällen. De skulle se en ny, spännande film som precis haft premiär. Smickrad tackade jag ja och tänkte att det kunde vara bra att vara lite social med gruppen. Föga anande jag att just detta biobesök skulle bli inledningen till ett tjugo års långt arbete runt filmupplevelser och klassrumsarbete. Filmen vi såg var *The Shining* med Jack Nicholson. Jag hade aldrig sett något liknande och satt som fastnaglad i fåtöljen av fasa.

Måndagens svensklektion blev en dröm. Under 45 minuter stod eleverna på kö med uppsträckta händer för att få prata av sig om övernaturliga ting, ensamhet, rädslor och meningen med livet. Jag lyssnade och lät dem prata, fördelade talutrymmet och kom med en och annan fråga. Här fanns plötsligt glöden och engagemanget. Här fanns allt det som jag tidigare saknat. Här fanns också det som jag då inte kunde formulera men intuitivt kände var rätt, nämligen *ett möte* mellan mig som lärare och eleverna. Jag hade långt ifrån alla svar, inte heller de, men i mötet uppstod något som jag skulle vilja kalla kunskap.

Den här lektionen blev en vändpunkt i min undervisning. Jag insåg vikten av att ta större hänsyn till elevernas egna erfarenheter så att en dialog kunde komma till stånd. Jag förstod att man måste släppa in populärkulturen i undervisningen för att kunna väcka elevernas intresse.

Redan veckan därpå började vi arbeta med action- och skräckfilm. Fortfarande hade jag dock missionen att uppfostra eleverna vilket resulterade i många sönderplockade scener till elevernas förtret. Inte förrän jag började läsa filmvetenskap vid Stockholms universitet insåg jag att det kunde finnas annat än bara yta i denna typ av filmer. Här kom ytterligare en vändpunkt.

Med ökad kunskap och många lektioner i skolan bakom mig började jag så småningom skapa en mer nyanserad och varierad filmundervisning. Efter sju år i Flemingsberg bytte jag skola. De följande sju åren kom jag att arbeta på mellanstadiet i Vällingby, en annan stockholmsförort. På mellanstadiet fanns tiden jag tidigare saknat. Jag upptäckte här hur givande det var att se dramafilm och använda filmupplevelserna i det övriga arbetet i svenskan. Vi nöjde oss inte bara med den efterföljande diskussionen utan fortsatte med skrivuppgifter, dramauppspel, bild och fördjupande forskning runt det vi upplevt i samband med filmvisningen. Att koppla ihop film, oä och svenska kändes alltmer självklart. Det gjorde undervisningen hel.

Ibland hade vi bildanalyspass då vi tillsammans studerade ett anslag för att komma underfund med hur film berättar. Då passade jag på att ge dem lite filmtermer de kunde ha nytta av. Ofta pratade vi om filmhjältar och idoler. Att verkligen lyssna på

barn och ta in vilka deras förebilder är, ger viktiga upplysningar om var i utvecklingen de befinner sig. Denna information var många gånger till hjälp då vissa barn var svåra att nå. Jag upptäckte, att om man accepterar barns intressen och svärmerier lägger man också grunden till ett tryggt klassrumsklimat och därmed också en framgångsrik undervisning.

Efter sju år i Vällingby var det dags att byta arbetsplats. Denna gång fick jag förmånen att vara med och planera, öppna och sätta igång verksamheten i en helt nystartad högstadieskola i en av Stockholms närförorter. Skolan hade stängts på 1970-talet på grund av vikande elevunderlag. Trettio år senare hade barnkullarna växt och efter påtryckning av lokala föräldrargrupper tog Liljeholmens stadsdelsförvaltning beslutet att åter öppna det gamla skolhuset.

Vi var sexton lärare och tre övrig personal som slog upp portarna och hälsade de 200 eleverna välkomna i augusti 1998. I flera månader hade vi under rektors ledning fått diskutera hur en bra verksamhet skulle kunna se ut. Eftersom han från början bestämt att detta skulle bli en kommunal skola med kulturinriktning och även handplockat sin personal i enlighet med dessa värderingar, hade vi inga större problem med att komma överens inom kollegiet. Att använda oss av film, foto, bild, drama, dans och andra icke-verbala uttryckssätt i samklang med en mer teoretisk undervisning var från början en självklarhet. Lika självklart var det att vi skulle arbeta i lärarlag och kontinuerligt samplanera för ämnesövergripande teman.

För mig blev det ännu en vändpunkt och möjlighet till växande. Från att ha använt film huvudsakligen i svenskämnet fick jag nu tillfälle att planera ihop med andra lärarkategorier. Vyerna vidgades och jag upptäckte att film lätt kunde integreras i det dagliga skolarbetet på många olika sätt. Under mina fem år på skolan använde vi ofta film i undervisningen. Eleverna producerade också egna filmer i olika sammanhang.

För mig har det tagit många år att hitta fram till det synsätt och den kunskap jag har idag. Onödigt många, kan jag tycka. Jag har själv fått ta ansvar för att lära mig mer om rörliga bilder genom att läsa filmvetenskap på distans på halvfart, en kurs som inte finns idag, i alla fall inte i Stockholm. Det borde satsas rejält på kompetensutveckling inom detta område. Alla som arbetar med barn och ungdomar borde kontinuerligt erbjudas studiedagar och kurser för att få inblick i det ständiga flöde av bilder vi dagligen möts av och som är en så viktig del av våra barns liv.

På senare år har film fått en mer framträdande roll i skolan. Film och andra medier har lyfts fram i de reviderade kursplanerna för grundskolan från år 2000, men i vilken utsträckning används film i undervisningen? Under de perioder som jag undervisat på Lärarhögskolan i Stockholm har jag besökt ett stort antal praktikskolor. Hos en del har jag funnit ett aktivt förhållningssätt till att arbeta med rörliga bilder, men det har ofta varit kopplat till en eller två personer i kollegiet. Påfallande många lärare verkar låtsas att film inte existerar. Varför är det så?

Själv tror jag att det beror på osäkerhet. Lärare vill ogärna ta sig an ett område som de inte kan så mycket om. Situationen försvåras av att eleverna ofta är väl insatta i just detta ämne. Här behövs mer kunskap men också en förändrad syn på läraren som den ende kunskapsförmedlaren.

Under de senaste tio åren har jag arbetat mycket med kompetensutveckling. Jag har hållit otaliga filmintroduktioner inför skolbiovisningar i ett stort antal kommuner och mött tusentals lärare. Behovet av kunskap är enormt. Många lärare har känt sig osäkra på hur de ska bearbeta en filmupplevelse med en elevgrupp. Att se filmen är en sak, men sen då? Vilka är nycklarna till att ta fram och mötas kring filmens inre handling? Hur lägger man upp undervisningen i klassen? Vilka vägar finns att gå?

Vid dessa korta filmintroduktioner har vi tillsammans analyserat den aktuella skolbiofilmen, som inom kort ska visas för eleverna, och jag har gett förslag på arbetsuppgifter som kan användas i det efterföljande klassrumsarbetet. Efter sammankomsten har lärarna känt sig väl förberedda inför filmvisningen, men sen? Vad händer alla andra dagar och veckor på skolan? Många vill ha mer. Lärarna upptäcker hur givande det är att analysera film men att det också tar tid att lära sig läsa rörliga bilder. När de börjat nosa på filmens möjligheter i det dagliga skolarbetet upptäcker de också att de behöver mer kunskaper.

Utifrån detta behov har jag därför skapat en kurs på fem tillfällen som jag genomfört i flera kommuner som bedriver skolbio.

Film är ett stort område. En kurs i detta ämne kan se ut på många olika sätt. Den variant som här presenteras är i första hand kopplad till att se, analysera och arbeta med spelfilm. Målet är att deltagarna efter avslutad kurs har kunskaper om filmens olika uttrycksmedel, kan ta sig in i en film, analysera den och lägga upp de fortsatta lektionerna runt filmen och dess teman. Min ambition är att i denna dokumentation beskriva hur kursen är upplagd steg för steg, men också att ge en bild av den process som deltagarna går igenom på vägen till ökad kunskap.

Ljugarn den 1 mars 2004

Eva Bergqvist

Att skapa en kurs

Hur tillägnar man sig bäst kunskap? Det finns nog inga säkra svar på det. Hur man lär sig är individuellt. En sak verkar dock många lärare överens om: Att enstaka punktinsatser i form av en halv eller en hel studiedag i ett nytt ämne inte ger särskilt mycket. De kan visserligen fungera som en inspirationskälla för stunden, men om man vill skapa en bestående förändring hos mottagaren krävs en större insats. Det tar tid att växa in i en ny terminologi, nya teorier och nya tillvägagångssätt för att nå kunskapen. Kanske behöver man även omvärdera tidigare åsikter och inta ett annat förhållningssätt till ämnet.

Under mina första år som föreläsare och kompetensutvecklare upptäckte jag att man måste arbeta mer intensivt med grupperna, än vad jag tidigare trott, för att få ett mer djupgående resultat. Trots att jag regelbundet (en gång per termin) kom tillbaka till samma lärare för att hålla en halvdagsföreläsning som skolbio-introduktion, fann jag att de i princip befann sig på samma nivå som då jag lämnade dem. De hade kanske till och med glömt vissa saker eftersom de inte aktivt arbetat med film under det halvår som gått. Vad berodde det på? Jag funderade. Allt löste sig när en lärare vid en av introduktionerna sa: "Allt det här är jätteintressant, men det är så mycket. Vi skulle behöva gå en hel kurs. Kan vi inte få göra det?"

Där kom lösningen på problemet. Jag fick i uppdrag av kommunens skolbio-samordnare att utveckla en liten utbildning. Det blev en kurs uppbyggd av fem sammankomster. Deltagarna var strålande glada. Nu fick de arbeta en längre tid med sådant de förut bara nosat på.

Jag har fram till idag genomfört denna kurs tio gånger, varav tre i Täby kommun, norr om Stockholm. De övriga kommuner som genomfört kursen är Huddinge, Salem, Stockholm, Uppsala och Österåker.

Fördelarna med en kurs är många. Lärarna får möjlighet att bearbeta materialet mellan sammankomsterna och kan flytta fram positionerna allt eftersom kunskaperna djupnar. De får utbyta erfarenheter med andra lärare, vilket är av stort värde. Att träffas vid flera tillfällen betyder att man som kursledare har möjlighet att ge hemuppgifter. Det kan tyckas överarbetat, men om kursen ska ge maximal utdelning spelar hemarbetet en viss roll. I hemuppgifterna reaktiverar kursdeltagarna innehållet mellan sammankomsterna och tillför nya tankar och frågor i de diskussioner som förs nästkommande gång. De kan i egen takt tillgodogöra sig kursen men också fördjupa sig i områden de finner särskilt intressanta.

På senare år har även ett grupparbete med inlämningsuppgift lagts till kursen. Inlämningsuppgiften består av att skapa en filmhandledning. (Två exempel på hur lärarnas egna filmhandledningar kan se ut finns i slutet av denna dokumentation.)

Arbetet med att utarbeta en egen filmhandledning kräver tid, vilket inte alltid brukar uppfattas som odelat positivt. I utvärderingarna har flera deltagare tagit upp

just detta kursmoment. De har känt sig tidspressade i största allmänhet och har reagerat på att de inte i förväg fått veta att kursen innebär en del hemarbete mellan sammankomsterna. Samtidigt är det just filmhandledningen som de flesta av deltagarna funnit mest givande att arbeta med.

I Täby, Uppsala och Österåker har vi i arbetet med att göra egna filmhandledningar utgått från de filmer som varit aktuella på skolbiorepertoaren i kommunen. Detta har skett under två kurser. Det har visat sig vara mycket lyckat. Kursen har avslutats innan skolbiovisningarna startar. Till filmerna på skolbiorepertoaren har då funnits specialskrivna filmhandledningar som distribuerats till alla lärare inför filmvisningarna. Kursdeltagarna har kunnat handleda sina kollegor i efterarbetet. De har haft kunskaper i filmanalys och varit något av experter på filmerna. Dessutom har de haft möjlighet att prova hur arbetsuppgifterna fungerade i praktiken. Detta är ett drömläge som man önskar att fler lärare skulle få uppleva.

Tiden är en viktig aspekt i upplägget av en kurs. Fjorton dagar mellan sammankomsterna har visat sig vara det bästa alternativet. Om träffarna läggs tätare blir deltagarna lätt stressade. Om det går längre tid tappar man kontinuiteten. Ett pass på tre timmar är lagom. Det kan tyckas långt, men om man varvar föreläsningen med många filmklipp och diskussioner samt lägger in en paus brukar det fungera bra. Kvällstid är att föredra. Många lärare har svårt att hinna i tid på eftermiddagen. Trots att lärarna fått lov att gå kurs kan det ändå vara svårt att komma ifrån konferenser och andra arbetsuppgifter.

En viktig detalj är mat. Lärare är vana att arbeta hårt och sällan bli bjudna på något. Mataktiga smörgåsar och dryck höjer motivationen. Många kursdeltagare uttrycker sin förtjusning över det (enkla) bord som varje sammankomst dukas upp en halvtimme innan kursstart. "Det här är halva grejen med att gå på kurs", säger de. I det ligger inget negativt om kursinnehållet utan är snarare ett uttryck för att de inte är bortskämda. Det som inom andra yrkeskategorier ses som självklart blir i lärarnas ögon underbart och lyxigt.

Det viktigaste är dock kursens innehåll och form. Lärare vill ofta ha sådant som de kan omsätta direkt i praktiken. Kursen får gärna innehålla teorier och diskussioner med olika filmer och texter som utgångspunkt, men det hela bör ändå landa i det praktiska. Det ska vara användbart. Därför kan man med fördel låta kursen vara mer teoretisk i början så att kursdeltagarna känner att de på ett intellektuellt plan tillförs nya kunskaper. Sedan kan man förskjuta tyngdpunkt till det praktiska genom analysövningar och grupparbeten.

Formmässigt vinner man på att variera sig. En del kursdeltagare vill ha föreläsningar i högt tempo. De trivs inte med utdragna diskussioner och grupparbeten utan tycker att det är förlorad tid. Andra lär sig bäst genom samspelet med de andra deltagarna. De vill inte sitta och lyssna alltför länge. Förutom den krävande uppgiften att skapa en filmhandledning är det kursens form och disposition av innehållet som deltagarna har flest synpunkter på. En del vill ha mer av ett visst kursmoment, andra anser att just denna del har fått för stort utrymme. En del vill ha fler diskussioner och grupparbeten, andra föredrar att lyssna. Det gäller att göra lite av varje och både och.

De flesta lärare som gått kursen är dock mycket nöjda. Det framgår av de utvärderingar som lämnas in vid kursens slut:

Kursen har varit mycket givande. Jätteroligt att vi började med skräckfilm och fick se olika snuttar ur sådana – det kändes så annorlunda jämfört med andra kurser man gått på. Intressant med manligt – kvinnligt i film. Befriande att inte behöva fördöma ungdomars tittande. Jättebra har det varit!
Kursdeltagare, Vällingby 1996

Mycket bra och konkret kurs. Fina tips. Jag får stor lust att gå ut i klasserna och testa. Jag har också lärt mig se och tyda.
Kursdeltagare, Vällingby, 1997

Kursen har varit mycket givande och rolig. Jag har lärt mig massor i diskussion med andra lärare (i filmhandledningsarbetet) och fått tillfälle att diskutera en film på djupet. Jag ser hellre film idag och nu med stor behållning och har förstått att detta är ett utmärkt pedagogiskt hjälpmedel. Ser fram emot fina filmstunder.
Kursdeltagare, Täby 2001

Jag har lärt mig att *bearbeta* filmerna med eleverna i min undervisning. Jag tycker mig ha fått en uppsjö av idéer om hur man kan jobba. Jag har tillförts en ny dimension i min undervisning. Hädanefter kommer jag att visa film i min svenskundervisning. Det har jag inte gjort tidigare.
Kursdeltagare, Täby 2001

Jag har lärt mig att se film på ett nytt sätt. Tidigare kunde jag bara göra så att jag visade en film och sedan diskutera med eleverna vad de tyckte om den. Nu har jag lärt mig/fått många goda tips och idéer hur man kan arbeta vidare i klassen. Toppen!
Kursdeltagare, Täby 2001

Det har varit oerhört mycket kunskap vi fått ta del av på den tid som stått till förfogande. Det har varit intensivt och matnyttigt. Tiden har flugit iväg. Även om det har varit stressigt med läxorna ibland, så har det varit en tillgång att tvingas till egen bearbetning. Kursen har gett mycket för lektionsarbete men även blivit en tillgång personligt.
Kursdeltagare, Täby 2001

Jag är väldigt nöjd med kursen, den har lärt mig om hur jag kan använda film i undervisningen. Tidigare har det mest varit som inspiration och "breddning". Nu har jag väldigt många uppslag som jag kommer att prova, Det kommer förhoppningsvis att leda till lite roligare lektioner för mina elever.
Kursdeltagare, Uppsala 2001

Jag är helnöjd! Önskar bara att jag hade hunnit anteckna allt – trots bra kompendier är jag rädd att glömma en del. Numera har jag börjat se film på ett annat sätt – har till och med haft nöje av "ketchup och pang pang" vilket jag inte stått ut med tidigare.
Kursdeltagare, Österåker 2003

Mycket bra upplägg. Nu ser jag film med andra ögon. Jag har blivit intresserad av att titta på olika filmer. Roligare att gå på skolbio med skolbarnen och sen kunna jobba med filmerna efteråt. Tack för en bra och intressant kurs.

Kursdeltagare, Österåker 2003

Kursen har varit så givande, informativ, kreativ, krävande, rolig, spännande och framför allt stimulerande. Det är inte ofta fortbildning omsätts i praktiken så omedelbart som nu är fallet. Vi kan knappt vänta med att få sätta igång.

Kursdeltagare, Täby 2003

I utvärderingarna framkommer att kursen givit deltagarna kunskaper som de kan använda sig av, både privat och i sin yrkesutövning. Kompetenshöjningen gör att man på ett helt annat sätt än tidigare *vågar* och *vill* arbeta med film i skolan.

Det är svårt att dra några slutsatser om hur varaktiga och djupgående kunskaperna är hos var och en, en tid efter kursen. Som med all kunskap behöver man hålla den aktiv genom att själv använda den i praktiken. Många faktorer spelar in; arbetsklimatet på den egna skolan och möjligheten att påverka undervisningen samt ekonomin, värderingarna och den egna arbetsbördan med mera.

Vad som framkommer med tydlighet är att kursdeltagarna – trots kurs på kvällstid och stor arbetsbörda – känner att något har hänt. De ser på film med andra ögon och de vet också hur de kan göra i klassrummet. De har en annan lust än tidigare att prata film med eleverna. Att ensam komma tillbaka till skolan och försöka förmedla allt det nya kan dock vara svårt. Det är alltid bra att vara flera från samma arbetsplats som går kurs. Man har inte bara stöd i varandra under kursens gång utan kan också tillsammans hålla kunskaperna vid liv efter kursens slut.

Kursinnehåll

Sammankomst 1

Populärkulturgenrer – action, skräck, romantik och komedi
Hur film berättar – dramaturgi, bildanalys m.m.
Utvecklingspsykologi – varför väljer unga en viss slags film?

Sammankomst 2

Analys av en dramafilm (som vi alla sett)
Klassrumsarbete – olika lektionsupplägg
Val av egen film för grupparbete

Sammankomst 3

Fortsatt arbete runt dramafilm – bildanalys
Grupparbete – filmhandledning
Visningsregler

Sammankomst 4

Ej fastställt program
Grupparbetet klart

Sammankomst 5

Redovisning av grupparbete
Sammanfattning och avrundning av kursen
Utvärdering

Varje sammankomst är tre timmar. Den första kan dock förlängas med en timme.
Då hinner man grundligt behandla de fyra filmgenrer som ingår i programmet.

Sammankomst 1

Den första träffen ägnar vi åt några av populärkulturens filmgenrer: skräck, action, komedi och romantik. Vi ser ett antal korta klipp ur olika filmer och stannar upp här och var för att studera kamerateknik, bildvinklar, ljussättning, klippning och annat som skapar stämning i bilden och rytm i berättandet. Vi studerar även musikens roll. Den är inte bara stämningsskapande utan många gånger också genrebestämmande. Det är med musikens hjälp som man i början av en film ofta kan tala om vilken typ av film det handlar om. Deltagarna får också veta vad ett anslag är och den anglosaxiska dramaturgimodellen presenteras.

Vi tittar på olika karaktäristiska drag för olika filmgenrer och jämför med folksagorna. Vilka paralleller kan vi hitta? Deltagarna får också ventiler sina känslor och tankar runt denna typ av filmer. Populärkultur står inte särskilt högt i kurs hos lärare. Många är också oroade över elevernas – och ibland sina barns – stora konsumtion av filmvåld och har funderingar runt detta. Samtidigt förmedlar ett stort antal av deltagarna att de inte är riktigt insatta i dessa genrer och att de förvånas över allt som man kan hitta under den våldsamma ytan. Påpekandet att film arbetar på två nivåer, en ytlig och en djupare liggande, hjälper deltagarna att börja se mer än bara bilderna.

Vi inleder en diskussion om publikens smak. Är det så att pojkar och flickor, män och kvinnor, föredrar olika typer av filmer eller tv-program? Varför föredrar pojkar många gånger actionfilm medan flickor hellre ser skräck? Detta är ett komplext område utan entydiga svar men jag brukar gå igenom psykoterapeuten Patricia Frithiofs objektrelationsteori. Som underlag har jag den uppsats som jag skrev 1993 tillsammans med en kurskamrat, *Kamp och längtan – televisionen och manligt identitetssökande* (Stockholms universitet, Institutionen för teater och filmvetenskap, 1993-94), där vi tar upp flera möjliga förklaringar till varför män ofta dras till en viss typ av filmer eller tv-program och varför kvinnor väljer andra varianter.

Nu börjar deltagarnas intresse för populärkulturens filmer vakna på allvar. Är det möjligen så, att det lustfyllda tittande inte bara är förströelse, utan även ett försök till bearbetning av obearbetade känslor och av den egna könsidentiteten? Diskussionen blir livlig.

Men hur ska man då förhålla sig till de här filmgenrerna i skolan? Vi diskuterar värderingar och attityder. Jag brukar berätta om 9c och min egen vändpunkt. Jag brukar även bjuda på mina tidigare, fruktlösa försök att "såga sönder" actionfilmer genom att stanna videon precis i upplösningen och ställa frågan "Skulle hjälten kunna lösa konflikten på något annat sätt?" Jag hoppades naturligtvis att klassen skulle ta upp våldsorgien till seriös diskussion. I stället skrek eleverna rakt ut av ilska över att inte få se slutet. Mina rutsystem på tavlan hade de inte heller mycket till övers för. När jag försökte visa på det orättvisa i att hjälten fick alla superdrag

och att skurken ofta hade lyten, avvikande kulturell bakgrund eller såg lömsk ut, suckade de trött och sa: "Men det är ju fiction!"

Och de hade rätt. Det är fiction och fiction behandlar i *symbolform* inre problemområden som till exempel närhet och separation. Att diskutera och ifrågasätta karaktärernas handlande utifrån ytnivån utan koppling till filmens inre kärna är dock inte så givande. Därför blev min filmundervisning inte heller särskilt framgångsrik. Att studera hur filmerna är uppbyggda, att jämföra med folksagor samt att prata om hur olika scener framställts rent tekniskt är definitivt ett bättre upplägg än att ifrågasätta karaktärernas handlande på ytnivån och därmed kanske också sänka filmen.

Däremot kan man naturligtvis diskutera de värderingar som förmedlas i filmerna. Trots att allt är drivet till sin spets finns det ingredienser av de värderingar som råder i samhället. Men vad är hönan och vad är ägget? Är filmerna en produkt av de strömningar och motsättningar vi lever i eller formar filmernas innehåll och attityder vårt sätt att vara? Är det kanske en växelverkan? "Vi har dom filmer vi förtjänar", sa en kvinna på en av mina föreläsningar för många år sedan. Kommentaren har dröjt sig kvar. Det ligger något i den. Runt detta pratar vi en lång stund.

Oavsett vad man tycker om populärkulturens filmgenrer privat så vinner man på att vara öppen inför barns och ungdomars fascination för dessa filmer. Att bejaka det de tycker om, är att bejaka dem. Det är först då det viktiga *mötet* mellan läraren och eleverna kan komma till stånd. Att dras till filmvåld betyder inte automatisk att man tycker om våld i verkligheten. Det är maktspelet som tittarna finner intressant, inte våldet i sig.

Den sistnämnda upplysningen är mycket viktig i den process som kursdeltagarna går igenom. Många säger dock att de inte vill arbeta med filmer som är för realistiska och som innehåller mycket filmvåld. Det behöver de heller inte. Det finns andra genrer att arbeta med. Det viktigaste är vilken attityd man intar gentemot eleverna och deras filmupplevelser. En tillåtande hållning från lärarens sida kan göra underverk för det övriga arbetet med film.

Sammankomsten avslutas med utdelning av hemuppgifter:

- att se en valfri, populär action- eller skräckfilm,
- att läsa en text som anknyter till populärkultur,
- att intervjua elever om deras filmsmak,
- att se en dramafilm (gemensam för alla, vi väljer tillsammans).

Efter fyra timmar går deltagarna hem. De brukar vara upprymda, entusiastiska stimulerade och förvånansvärt pigga. För många har sammankomsten inneburit en rad aha-upplevelser där de omvärderat sin uppfattning gång på gång. Det är inte de nyvunna kunskaperna i bildanalys, genreindelning eller dramaturgi som är det mest omvälvande. Det mest omvälvande är att de börjar ifrågasätta sina egna värderingar. Eftersom det är fjorton dagar till nästa gång får de med sig hemuppgifter. Detta är en viktig del av kursen. Att hemma smälta och bearbeta föregående sammankomst gör man bäst genom några väl valda uppgifter. Dels blir det en reaktivering av innehållet men också något nytt att ta med till nästa gångs diskussioner.

Sammankomst 2

Vi börjar med en kort tillbakablick på innehållet i föregående sammankomst. Frågor? Tankar? Åsikter? Uppsamlingen är en viktig del av processen. Deltagarna har under de veckor som gått på egen hand sett, läst om och diskuterat film. Många har nya funderingar och det är viktigt att man ger tid för diskussion och reflektion.

Flera frågor runt filmvåld och påverkan brukar dyka upp, särskilt bland dem som arbetar med yngre barn. Eftersom detta är ett område med motstridiga forskningsresultat är det viktigt att kunna hänvisa till litteratur som berör ämnet. Allt kan inte lösas med diskussion. Det finns det inte heller tid till. En litteraturlista med ett trettiofem titlar delas ut. Här kan deltagarna på egen hand läsa vidare inom de områden som intresserar dem. Nu har intresset vaknat på allvar.

Flera säger att de "terroriserat" familjen med att analysera anslag så fort en möjlighet har funnits. Det är ett gott tecken. Nu har den egna "motorn" gått igång. De rörliga bilder som vi hela tiden omges av är inte längre lika anonyma. De går att analysera och därmed till viss del också få kontroll över. "Det är som att ha fått på sig andra glasögon", menar en del. Intervjuerna har gått strålande. Många rapporterar att eleverna blivit glatt överraskade över att få prata om filmgenrer som skolan normalt inte brukar uppmärksamma. Påfallande många kvinnor uttrycker också sin glädje över att kunna prata film med tonårssonen. De har för första gången delat tv-soffan för att se actionfilm. Sonen har varit förvånad över moderns nyväckta intresse men också nöjd med den förändrade attityden.

Vi går igenom hemuppgifterna. Därefter tar vi oss an den dramafilm som gruppen sett. Vi pratar om skillnaden mellan den och populärkulturens filmer som vi arbetade med under första sammankomsten. Dramafilm är också fiction men har ofta en mer verklighetstrogen framtoning än de andra filmerna.

Vi diskuterar vad som kan tänkas vara filmens inre handling. Den får vi fram genom att tillsammans lista filmens teman samt analysera vilken typ av förändring huvudkaraktären går igenom. Karaktärer, symboler och dramaturgi tas upp. Vi studerar anslaget för att se hur filmens huvudtema beskrivs i bilderna. Vi stannar ofta på stillbild och bygger på kunskaperna genom att tala om bildvinklar, färger, kameraarbete, rekvisita och musikens betydelse.

"Precis det här greppet om filmen är bra att ha innan man träffar eleverna", brukar jag säga när vi närmar oss paus. Deltagarna tittar förvånat på mig. Att lägga tid på förberedelser är inget nytt, det tillhör lärarens vardag. Att förbereda sig inför en filmvisning är dock inte lika vanligt, såvida inte filmen är vald till ett särskilt arbetsområde som i sig kräver förberedelse.

Många av de filmer som används för skolbio är tacksamma att arbeta med. Det är filmer som handlar om allmängiltiga områden som vänskap, kärlek, utanförskap, liv och död. Filmerna fungerar utan att man måste förbereda eleverna, även om en viss

förförståelse ofta gör filmupplevelsen ännu starkare. Att läraren själv arbetat sig in i filmen och dess problematik är dock viktigt. En på måfå ledd diskussion, som varken har en röd tråd eller något mål, skapar inget djup. En väl förberedd lärare har större chans att fånga upp elevernas känslor och tankar i diskussionen. Samtalet kan då bli det *möte* som man eftersträvar och en språngbräda för följande lektioner.

Vid det här laget är alla i behov av en paus, men gruppen är mycket engagerad. I pausen hörs kommentarer som: "Tänk att man kan få ut så mycket av en film." "Jag kom att tänka på en film som jag såg härom dagen vars inre handling..." "Jag fick en idé till vårt nästa projekt." "Det här med musik i film är ju intressant" "Undrar om filmmakarna själva är medvetna om alla effekter de skapar." Hur mycket av allt det här uppfattar ungdomar när de tittar?" "Hur mycket av det här skulle man kunna presentera för eleverna?" "Skulle man kanske i undervisningen kunna..."

Efter paus är gruppen redo för lektionsplanering. Vi har analyserat dagens dramafilm och ställer oss frågan: Hur lägger man upp lektionen efter filmvisningen? Vi enas om att det finns många olika sätt. Några förslag är flödesskrivning under några minuter, samtal i helgrupp, diskussion i smågrupper med styrda frågeställningar samt måla den scen man minns bäst.

Helgruppsdiskussion i klassrummet verkar vara det vanligaste. Det kan tyckas lätt men kräver en samtalsledare som både är målinriktad och lyhörd. Att bara uppehålla sig runt filmen kan i längden bli tråkigt, men det får inte heller sväva ut och enbart handla om elevernas privatliv. Då tillförs de inte så mycket av vad filmen och dess teman har att ge. Runt denna balansakt talar vi en lång stund. Deltagarna får också tips på hur man kan göra om samtalet går trögt eller spretar åt olika håll.

Enskilda scener från filmen brukar alltid komma upp i samtal med elever. De är ofta snabba bildavläsare och lägger märke till en mängd detaljer. Av naturliga skäl är de däremot sämre på att förstå människors agerande och psykologiska skeenden. Det ligger på läraren att tillsammans med eleverna reda ut. Eleverna tillhandahåller materialet: filmscener och sina egna tankar och känslor, läraren djupavläsningen och livserfarenheten. I slutet av en väl genomförd lektion kan man ofta höra någon av eleverna säga: "Först tyckte jag inte om filmen, men nu, efter att vi pratat om den, känns det som om den blev mycket bättre på något sätt." Det är precis det här man är ute efter. Efterarbetet ska *tillföra* något.

Rent praktiskt betyder det ofta att man börjar i filmen för att räta ut frågetecken, känna och tycka om olika scener, personer och relationer vilket sedan leder till att man jämför med sitt eget liv och sina egna värderingar.

"Men det här liknar ju sättet man diskuterar litteratur på", utbrister en deltagare. "Ja, de där modellerna har jag använt många gånger men inte på film", inflikar en annan. "Det där ska jag prova nästa gång det är skolbiodags", menar en tredje.

Många lärare är lättade över att tillvägagångssättet är välkänt. De har använt de olika arbetssätten otaliga gånger, men i andra sammanhang. Att nu tankemässigt koppla det till ett sätt att bearbeta filmupplevelser på går mycket fort för en del av dem. Många lärare är "ordmänniskor". De är vana vid att prata, skriva och att på andra sätt hjälpa eleverna att sätta ord på sina tankar och känslor, men de brukar arbeta med andra källor. Att utgå från ett material som huvudsakligen är uppbyggt av bilder känns ovant och kräver träning.

Deltagarna brukar ha en mängd frågor: "Hur långt ska samtalet vara?" "Är det inte risk att man pratar sönder upplevelsen?" "Vad gör man om alla avskyr filmen?" "Hur långt efter filmvisningen kan samtalet ligga?" "Hur gör du med all kunskap du har? Presenterar du till exempel dramaturgimodellen och symbolerna?" "Hur får jag en lågstadielklass att förstå den inre handlingen?" "Hur många gånger bör jag se filmen innan, tycker du?"

Allt detta pratar vi om innan vi går över till resten av lektionerna. Här kommer nu ett viktigt moment, fördjupning och utveckling av samtalets innehåll. Många lärare låter nöja sig med en kort bearbetning av filmupplevelsen. Sedan skyndar de vidare till andra saker i undervisningen. Det är synd. Om det sker varje gång riskerar film att bli en egen aktivitet frånkopplad resten av verksamheten. Man missar också tillfället till fördjupning i ämnet.

Hur fortsätter man? Ja, det beror på var man vill lägga fokus. Behöver gruppen skrivtråna? Dramatisera? Arbeta vidare muntligt? Lära sig mer om hur film berättar? Måla? Forska vidare i något av filmens teman? Varje film har flera möjligheter och det är inte givet vad man i första hand ska rikta in sig på eller i vilken ände man ska börja. Allt beror på *hur* man vill använda filmen.

Man väljer den metod som man för tillfället finner lämpligast och använder sig av filmens teman. Ibland kanske man låter resultatet av den inledande lektionen styra resten av upplägget. Andra gånger har man redan innan en klar bild av hur man ska fortsätta. En del lärare tycker om att lägga upp hela lektionspaketet. Filmen ingår då som en naturlig del i undervisningen och hänger inte vid sidan av.

Vi övergår till att prata om den filmhandledning som kursdeltagarna ska skriva. Målet med filmhandledningen är att deltagarna nu själva ska ta sig igenom hela processen; att hitta en lämplig film, analysera den på alla nivåer samt skapa arbetsuppgifter som är anpassade till åldersgruppen. De ska arbeta i smågrupper. Filmhandledningen ska kunna användas av andra lärare och vara klar till sammankomst fyra. Som inspiration får gruppen studera några handledningar som tidigare kursdeltagare skrivit.

Deltagarna har vid denna tidpunkt fått viss kunskap om hur de kan analysera film och de vill nu omsätta sina kunskaper i praktiken. De börjar diskutera vilken film som kan vara lämplig för uppgiften.

Sammankomsten avslutas med utdelning av hemuppgifter:

- Se den film som hör till den utdelade filmhandledningen.
- Studera handledningen noga.
- Se gruppens film minst två gånger.
- Fundera på teman, karaktärer, dramaturgi och budskap.

Deltagarna är nöjda vid sammankomstens slut. De vet att en hel del arbete väntar, men också att de fått mycket med sig denna kväll. De är mest bekymrade över tiden. "När ska vi hinna träffas?", är en vanlig fråga. En timme är dock inplanerad för grupparbete nästa gång. Den informationen gör alla glada. Att förbereda sig själv hemma genom att titta på filmen flera gånger och arbeta med uppgifterna går bra. Att hitta tid för att träffas är däremot mycket svårt.

Sammankomst 3

Återigen startar vi med en enkel uppsamling. Något nytt sen sist? Tankar? Frågor? Många har funderingar runt den bildanalys som ska ingå i filmhandledningen. "Hur gör man en anslagsanalys?" "Vad ska man titta efter?" "Vilka termer ska man använda?" "Hur ska den skrivas?"

Allt detta ingår i dagens program. Under en och en halv timme får gruppen se ett stort antal klipp ur olika filmer. Det är mest anslag, men också andra scener ur olika filmer. Åter tas bildvinklar, kameraarbete, klippning, ljus, rekvisita och musik upp till behandling. Ibland presenterar jag min tolkning och ibland hjälps vi åt.

Det brukar gå lite trögt såvida det inte finns en bildlärare i gruppen. Många är ovana vid att läsa rörliga bilder och behöver träna sig i det. Att analysera en films innehåll, dramaturgi och karaktärer tycker många är lättare.

Deltagarna får en lista på filmtermer som är bra att kunna. Flera av begreppen har vi varit inne på tidigare men det är först nu som vi tar ett samlat grepp om dem. Många tycker att det är svårt att beskriva vilken effekt olika uttrycksmedel åstadkommer. Att lära sig känna igen en panorering, en subjektiv kamera eller ett grodperspektiv går ganska fort. Att förklara hur dessa uttrycksmedel tillsammans med en rad andra faktorer skapar en viss stämning som påverkar oss i publiken i en eller annan riktning är desto svårare. Detta pratar vi en hel del om.

Många är förvånade över att det ligger så mycket arbete bakom en film: "Det har aldrig slagit mig att allt är så uttänkt i detalj", är en vanlig kommentar. Denna upptäckt leder ofta in på nya tankespår. "Det här borde verkligen alla elever få kunskap om! Tänk bara på all reklamfilm." "Ja, vi ska ju även lära dem att kritiskt granska bildflödet vi omges av."

Här vidgar plötsligt deltagarna sitt tänkta arbetsområde. Nu ser de inte bara spelfilmen och elevernas upplevelse av filmen som möjligt arbetsområde. De kan även tänka sig att arbeta med andra typer av film och att ha andra infallsvinklar på arbetet.

Innan vi bryter för paus grovplanerar vi gemensamt innehållet i sammankomst fyra. Det är först nu, en bit in i kursen, som lärarna brukar känna mer exakt vad de vill ha. Ibland är innehållet redan bestämt av den som beställt kursen. Då kan man planera lite mer i detalj. Om det är upp till gruppen att välja brukar två eller tre områden vara ett lämpligt antal att välja mellan. Önskemål som brukar framföras är film kopplat till temaarbete, tv, såpor, reklamfilm och drama.

Temaarbete är nog det mest efterfrågade. Det är ett knepigt önskemål om det finns både högstadie- och gymnasielärare i samma grupp. De förstnämnda letar efter arbetsformer där de kan arbeta ämnesövergripande. De upplever undervisningssituationen i högstadiet som splittrad och att eleverna har svårt att se någon helhet i

det de gör. De vill diskutera arbetsmodeller där ämnena griper in i varandra på ett naturligt sätt och där filmen kan utgöra en viktig del i samarbetet. Gymnasielärarna har inte alls det behovet. De är mer specialiserade i sina ämnen och har inte de ämnesövergripande projekt som man kan finna på grundskolan.

Även om en majoritet av gruppen vill arbeta med temaarbete är det bättre att hitta något som alla kan enas om. Att varamed på en tre timmar lång sammankomst vars innehåll inte rör ens egen yrkesutövning är föga givande. Det kan ta tid att diskutera sig fram till en lösning. Ofta blir det en kompromiss men den ska vara på ett sätt som gör att alla kan tillföras något de kan ha glädje av.

Efter paus är det dags för grupparbete. Deltagarna har arbetat på egen hand med filmhandledningen under de två veckor som gått sedan förra sammankomsten. De behöver ofta inte så mycket hjälp. Innehållsanalysen med inre handling, budskap och karaktärer är klar liksom produktionsuppgifterna. De flesta använder timmen till att diskutera lektionsupplägget runt den aktuella filmen. En genomtänkt planering är inte gjord i en handvändning och grupperna uppskattar tiden som reserverats för detta. De har också möjlighet att få individuell handledning under denna tid.

Sammankomsten avslutas med information om de regler som gäller för att visa film och videomaterial i skolan. Det är ett laddat område. De flesta lärare är helt okunniga om vilka regler som gäller. När de informeras om att det är olagligt att visa en vanlig hyr- eller köpvideo i skolan brukar en storm av kommentarer bryta ut: "Men det är ju inte klokt, det gör ju alla!" "Det där hade jag ingen aning om. Var finns den där informationen?" "Men det här försvårar ju för alla att jobba med något som är bra." "Det är en sak att anordna en egen biovisning och ta inträde. Då kan jag förstå allvaret, men det här handlar ju om undervisning!" "De där reglerna är det väl ingen som bryr sig om?"

Deltagarna får en orientering om de böter som väntar den som blir fälld och en förklaring till varför reglerna finns. Att arbeta lagligt går alltid. Hur man går till väga skiftar från skola till skola. Många skolor har ett avtal med kommunens AV-central som tillhandahåller filmer med institutionella rättigheter. Skolor kan också hyra eller köpa film med institutionella rättigheter direkt från olika distributörer.

Den här informationen kan med fördel förmedlas en bit in i kursen. Om man tar den i början finns risken att gruppen blir så nedslagen att det färgar det övriga arbetet. Nu har deltagarna hunnit långt med filmhandledningen och vill slutföra arbete även om upplysningen om visningsreglerna brukar dämpa arbetsglädjen en del.

Sammankomsten avslutas med genomgång av hemuppgifter:

- Gör klart filmhandledningen.
- Tryck upp den i sex exemplar.

På vägen ut är deltagarna mycket målinriktade. De har under grupparbetet gjort klart lektionsplaneringen. Nu ska handledningen sammanställas och renskrivas. En viktig del återstår dock; bildanalys av anslaget. De bestämmer tid med varandra. De har fått mycket träning under dagens bildanalyspass och de vet hur de ska göra, men det tar tid.

Sammankomst 4

Vi startar som vanligt med en uppsamling. Den här sammankomsten handlar mest om filmhandledningarna som nu är klara. Deltagarna är glada över att arbetet är slutfört. Många har varit tidspressade men de är också påfallande nöjda med arbetsuppgiften och det färdiga resultatet. Det förstår man på kommentarerna:

"Det här arbetet lärde man sig enormt mycket på!" "Det var jobbigt, men jättekul."
"I början var det svårt, men när vi sen kom igång då..." "Vi var tvungna att begränsa oss. Det finns ju hur mycket som helst att ta upp." "Vad man upptäcker när man ger en film tid!" "Det här var verkligen nyttigt!" "Nu känns det som om man skulle kunna jobba med vilken film som helst!"

Uppenbarligen har gruppen tagit ett utvecklingssprång. Att som deltagare få möjligheten att själv gå igenom hela processen från analys till ett färdigt lektionsupplägg har givit var och en kunskaper som de härnäst kan använda på andra filmer och i andra undervisningssammanhang.

Grupperna slås nu ihop två och två. De ska byta filmhandledningar med varandra. Till femte och sista sammankomsten blir en av uppgifterna att se den andra gruppens film och opponera på deras filmhandledning. Den uppgiften har flera syften. Dels får grupperna feedback på sitt arbete, dels får deltagarna ytterligare träning i att se en film och fundera runt analys och arbetsuppgifter. Visserligen gör de nu inte analysen själva, men de har en annan viktig uppgift: att kritiskt granska den handledning som den andra gruppen skrivit.

Denna uppgift möts alltid med stor entusiasm. Att närstudera en film och en annan grupps handledning uppfattas som en lätt uppgift i förhållande till det arbete man nyligen slutfört. Det kan till och med kännas lyxigt att bli presenterad en tolkning och ett lektionspaket även om man förväntas att kritiskt granska arbetet. Att dessutom få feedback på den egna filmhandledningen känns naturligtvis spännande.

När grupperna bytt handledningar med varandra sammanfattar vi hemuppgiften:

- Se en av de andra gruppernas filmer.
- Studera filmhandledningen som hör till filmen.

Därefter går vi vidare till dagens program. Om innehållet handlar om film och temaarbete brukar vi börja med en diskussion. Ordet tema är svårt att definiera. Varje deltagare har sin bild av vad tema är och vi samtalar en stund runt detta. Olika temamodeller diskuteras. Deltagarna bidrar med sina erfarenheter och vi pratar om hur film på olika sätt kan ingå i arbetet. Gruppen får se flera exempel på hur film kan integreras i större projekt och hur man kan arbeta ämnesövergripande.

Många lärare finner detta område intressant och utvecklande att arbeta med. Av tradition är man som lärare ganska ensam i sitt arbete. Yrket börjar dock förändras, särskilt på grundskolan. Många skolor organiserar i dag sin personal i arbetslag för att stärka samarbetet och skapa mer helhet i undervisningen. Att hitta gemensamma arbetsområden där olika lärarkategorier och ämnen kan mötas, är något många skolor strävar efter. Förutom rent organisatoriska problem är en av svårigheterna att hitta gemensamma källor för olika arbetsområden. Film utgör dock en källa som man ofta kan enas om. Den går lätt att samlas runt och man kan finna många olika infallsvinklar på arbetet. Det gör att olika ämnen kan samlas runt en och samma filmupplevelse men att man kan arbeta med den på olika sätt. (I slutet av dokumentationen finns ett exempel på hur Blommensbergsskolan i Gröndal, utanför Stockholm, organiserade ett tema utifrån filmen *Good Will Hunting*.)

Här brukar en del av deltagarna bli mycket engagerade. När de ser den uppsjö av möjligheter som finns, vill de omedelbart delge arbetslaget på den egna skolan sina tankar och börja planera. Andra håller sig mer kallsinniga. Det beror inte på att de ogillar de olika förslagen på hur man kan integrera film i olika arbetsprojekt. Det handlar mer om klimatet på den egna skolan. Motståndet till att arbeta ämnesövergripande kan på sina håll vara starkt. Då återstår att arbeta med film inom det egna ämnet tills tiden är mogen för andra arbetssätt.

Ett annat område som deltagarna finner intressant att arbeta med är drama. Många lärare känner att eleverna skulle må bra av att använda mer av sig själva i skolarbetet. Samtidigt ligger det en stor utmaning i att exponera sig i dramaövningar. Att använda sig av kroppen och rösten, som man gör i drama, är att visa hela sig. Det tycker många elever är jobbigt, åtminstone i början.

Arbete med drama kräver en trygg ledare som arbetar långsiktigt. Att möta en elevgrupp och be dem gestalta känslor från en filmupplevelse, utan att gruppen tidigare arbetat med drama, kan misslyckas. Risken finns att eleverna känner sig utpekade och vägrar att delta. En väl strukturerad dramaundervisning som bygger på trygghet och som så småningom ökar svårighetsgraden kan dock göra underverk med en klass. Elever som kontinuerligt får arbeta med drama blir inte bara tryggare i gruppen. De får också en tydligare framtoning i klassrummet vid redovisningar, diskussioner och andra muntliga aktiviteter. Med drama får man dessutom ett verktyg till i skolarbetet. När arbetet med drama är etablerat i elevgruppen kan man använda drama i många olika undervisningssammanhang.

Många lärare har insikter om svårigheterna att leda dramaövningar. De vill ha kunskap i hur man lägger upp arbetet från start. Därför arbetar jag med hela gruppen på ett fritt golv och tillsammans utför vi de övningar som sedan är tänkta för eleverna. När vi lagt en grund arbetar vi med olika övningar som anknyter till någon av de filmer vi sett. Drama ger starka upplevelser, inte bara för de agerande. Många av deltagarna häpnar när de ser kurskamraterna fysiskt gestalta den inre handlingen i en film. Effekten blir ofta så mycket starkare än när man försöker beskriva den med ord.

Kabaréer och andra uppspelsformer utgör ibland en del av verksamheten i skolan. Meningarna om dess betydelse går isär, men många elever älskar att iscensätta sitt favoritprogram från tv eller att mima till sin idol. I populärkulturen hittar de byggstenar till sitt ständigt pågående identitetsarbete. De förhåller sig dock inte

okritiska till allt de ser. Jag har vid åtskilliga tillfällen upplevt hur de parodierat populära tv-program och kändisar.

Att låta eleverna gå in i roller och fysiskt gestalta sin tolkning av rörliga bilder är ett ypperligt sätt att bearbeta materialet på, samtidigt som man ger dem möjlighet till att utveckla nya sidor av sig själva. Om man dessutom knyter uppselsarbete till övrigt skolarbete skapas en helhet i undervisningen.

Sista timmen får gruppen se klipp ur olika dramaproduktioner som jag genom åren gjort med elever. Kursdeltagarna brukar vara mycket engagerade när de går hem:

"Helt fantastiskt! Tänk vad barn kan när man litar på deras kreativitet!" "Man borde hålla på mycket mer med drama i skolan." "Nu ska jag börja boka dramarummet på skolan." "Min grupp gillar att spela teater, men jag har aldrig prövat i samband med filmvisning. Det ska jag göra nu." "Jag har en jättejobbig grupp. Drama kanske skulle vara något för dem?" "Jag har aldrig tänkt på att populärkulturen betyder så mycket för eleverna." "Man kanske skulle börja jobba lite med tv-program. Vad är det de ser nu för tiden?" "Var kan man lära sig mer om drama?" "Det här var helt suveränt. Nu har jag fått ett sätt till att bearbeta film på."

Sammankomst 5

Sammankomsten startar med den vanliga uppsamlingen. Tankar? Frågor? Därefter går vi över till filmhandledningarna. Grupperna ska opponera på varandras arbeten. Varje grupp får tjugo minuter till sitt förfogande. Det kan tyckas mycket, men de vill ofta ha mer. De börjar känna sig ganska säkra på filmanalys och lektionsupplägg och har en mängd åsikter om handledningens innehåll och upplägg. Att vrida och vända på tolkningar och lektionsplaneringar är ett sätt att pröva och befästa sina nya kunskaper. Det är ett viktigt moment och inget som bör skyndas på. Varje grupp får feedback av mig som kursledare. Dels har jag skrivit några rader till varje grupp, dels pratar jag med alla en stund när jag går runt i grupperna. Innan vi lämnar detta moment distribueras filmhandledningarna i grupperna så att varje skola får ett exemplar av varje handledning. I praktiken betyder det att deltagarna brukar få tillgång till minst åtta handledningar.

Därefter avslutar vi sådant vi inte hunnit med under kursens gång. Det kan vara filmklipp vi tvingats avstå från eller texter vi inte hunnit diskutera. Det är också dags att avrunda och sammanfatta alla de tankespår som uppstått och som vi inte hunnit följa. Ibland ställer deltagarna frågor som kräver lite efterforskning. Andra gånger önskar de få en stund för ett visst ämne. Allt som skjuts på framtiden med löfte om att tas upp senare bör man vid detta tillfälle ta upp och prata om. Det är viktigt att allt är bearbetat, avslutat och klart när vi skiljs.

Det brukar vara lämpligt att ägna framtiden några tankar. Hur ser deltagarnas visioner om framtida arbete med film ut? Har kursen förändrat något? Hur ser planerna ut? Många förmedlar att de nu känner sig redo att ge filmen plats i undervisningen på ett sätt de inte gjort tidigare. Att gå en runda och delge varandra sina tankar brukar vara en bra avrundning.

Kursintyg delas ut. Det är ett viktigt inslag. Man får papper på sina kunskaper och på den tid man lagt ner.

Kursen avslutas med att deltagarna skriver en utvärdering. Det är givande för båda parter. Kursledaren kan se vilka moment som fungerat och vilka som deltagarna varit mindre nöjda med. Kursdeltagarna å sin sida får möjlighet att tänka igenom kursens olika delar. Det blir som en tillbakablick på kursinnehållet men också en slags sammanfattning av vad man i hjärtat tar med sig:

Det har varit en helt suverän kurs. Jag har lärt mig att se film på ett nytt sätt, mer givande än tidigare. Roligt att kunna avslöja filmmakarnas knep! Jag har också fått inspiration att använda mer film i undervisningen till exempel som inledning till temaarbeten. "Läxorna" har ibland tagit sin tid att göra men har varit roliga och stimulerande. Kul att jobba tillsammans med kollegor med andra uppgifter än de vardagliga. Tack för en jättetrevlig kurs!

Kursdeltagare, Täby 2003

Lejontämjaren

En filmhandledning av Kerstin Andersson, Gabriella Ceder och Gunilla Edlund

Vallatorpsskolan, Täby 2003

Produktionsuppgifter

Sverige 2003

Manus: Mikael Bengtsson, Ola Höglund, Lovisa Löfhagen,
Robert Olsson, Nicklas Rockström, Sara Wadell

Regi: Manne Lindwall

Foto: Håkan Holmberg

Svensk premiär: 14 februari 2003

Speltid: 92 minuter

Censur: Från 7 år

I rollerna

Simon – Erik Lager

Karin – Lisa Lindgren

Björn – Magnus Krepper

Tove – Ebba Wickman

Mormor – Irma Erixon

Filmens yttre handling

Simon är nio år och i sin egen värld har han ett lejon som följeslagare. Under skolrasterna blir Simon jagad och slagen av den två år äldre Alex. I fantasin är Simon och lejonet oövervinnliga, men i verkligheten är Simon chanslös mot Alex.

En dag träffar Simons mamma Karin en ny man, Björn. Till en början är Simon avogt inställd till Björn, men under filmens gång växer Simons förtroende för honom. Tillvaron komplieras, då det visar sig att Björn är pappa till Alex. Karin och Björn, som inte vet vad som pågår mellan pojkarna, berättar att de tänker flytta ihop. De fyra ska bli en enda stor och lycklig familj...

Filmens inre handling

Filmens huvudtema är mobbning. Vi får inte bara möta offret för mobbningen. Även mobbaren har en stor roll och filmen försöker ge svar på varför just han mobbar.

Filmen handlar om vänskap, tillit och om att finna modet inom sig själv. Simon har två förtrogna, Tove, som ser och aktivt säger ifrån om mobbningen, och lejonet, som har den styrka Simon själv saknar.

Filmen skildrar den känslolösa process som uppstår när en ny familj ska ta form och barnen hamnar i kläm. De vuxna drömmer om den perfekta familjen och glömmer att ge barnen den tid de behöver för omställningen.

Rollerna förändras när Simon ger tillbaka genom att markera att nu får det vara nog. Simon följer upp med att sammanföra Alex med hans mamma. Simon känner att Alex saknad efter sin mamma kan vara en orsak till hans handlande. Simon tar på sig ett ansvar genom att bestämma att killarna tillsammans måste berätta allt för Karin och Björn.

Genom att säga ifrån har Simon övertagit modet från lejonet, som han då säger hejdå till.

Några av filmens teman

- Mobbning
- Vänskap
- Mod
- Kärlek
- Rädsla
- Falskhet
- Avundsjuka
- Sammansatta/splittrade familjer

Frågeställningar till inledande samtal efter att klassen sett filmen

- Vad handlar filmen om?
- Vilka är huvudpersonerna?
- Hur är huvudpersonernas relationer till varandra?
- Kan man tycka synd om en mobbare och i så fall varför?
- På vilket sätt förändras huvudkaraktärerna?
- Varför heter filmen *Lejontämjaren*?
- Vilken är lejonets roll?
- Kan detta ha hänt i verkligheten?

Lektionsförslag

Här följer några förslag på fördjupningsarbeten runt filmen. Lektionsförslagen står inte i någon bestämd ordning.

Ordklasser. Be klassen ta fram subjektiv, adjektiv och verb som de tycker beskriver filmen. Skriv upp orden i tre kolumner på tavlan. Diskutera i grupp vilka ord som bäst beskriver filmens handling. Samla klassen och stryk ord som känns mindre viktiga. Vilka ord blir kvar? De ord som varit ofta förekommande i filmen eller de som haft någon avgörande betydelse för filmens utveckling?

Ordspråk. Låt eleverna säga ordspråk och talesätt som de kommer på. Exempel:

- Modig som ett lejon
- Rädd som en hare
- Bättre fly än illa fäkta
- Stark som en björn
- Tala är silver, tuga är guld
- Bättre sent än aldrig

Skriv ordspråken på tavlan. Diskutera ordspråkens innebörd. Vilka går att koppla till filmen *Lejontämjaren*? Sudda bort de som inte passar. Spar så många ordspråk att elevgrupper om tre kan få ett ordspråk var. Låt grupperna dramatisera ordspråken och visa upp för varandra.

Måla. Be alla elever måla en scen ur filmen. Kvadratiska papper att måla på ger spännande möjligheter vid montering. Prata om att välja scener ur inledning, handling eller avslutning. När bilderna är klara sätts de upp i kronologisk ordning som en stor rektangulär ram. Inuti rektangeln sätter man upp blädderblockspapper. Eleverna ska nu skriva en mening var om sin bild. Här ges tillfälle att prata om hur man anpassar sin mening så att den blir en naturlig fortsättning på det kompisens skrivit. Läs igenom alla meningar gemensamt. Är det någon viktig del av filmen som inte finns med? Vilken typ av scener lockar mest att återge? Säker valet av färg på bilderna något?

Samtala om mobbning. Filmens huvudtema är mobbning. Samtala med eleverna om scener som tydligt visar mobbning. Låt eleverna diskutera hur de tror att de skulle agera som mobbare/medhjälpare respektive offer/vän i en utvald scen.

- Vad anser du om...
- Hur skulle du göra om...
- Hur kände du när...

Kan de komma på några scener där vi som tittare upplever mobbning utan att den syns i bild?

En analys av filmens anslag

En vacker höstdag kommer Simon cyklande ner för en backe på väg hem från skolan. I backen ser han en större pojke, Alex, som hoppar fram efter att ha stått gömd bakom ett träd. Simon trillar av cykeln. Ett ljud som påminner om en orm samt Simons andhämtning är det vi hör.

En ensam boll rullar på en tom skolgård. En dörr stängs utan att vi ser någon passera. Ett papper fladdrar nerför en trappa.

Vi ser Simon och Alex i halvbild i en ödslig korridor i skolan. Därefter visar kameran Simon ur grodperspektiv genom Alex särade ben. Simon ber Alex att säga förlåt och får en fnysning till svar.

Ett lejon kommer och ställer sig bredvid Simon. Med lejonet vid sin sida ber Simon att Alex ska lova att aldrig mer slå honom. Alex svarar: "Aldrig!" Då skickar Simon lejonet på Alex, som springer för livet. I nästa scen väcks Simon ur sin dagdröm.

Förtexterna börjar rulla samtidigt som den miljö Simon lever i presenteras för oss. Vi ser Simon på väg hem. Väl hemma ser vi honom parkera cykeln och gå in i ett radhus. Inne i huset hör vi Simon småprata med sin mamma.

*

Bokstäverna på filmtiteln är gula. Färgen gul kommer igen i trädens höstfärger, Simons mössa, vindsnurren på cykeln. Står det för lejonet, för falskhet eller kanske för det ljusa filmslutet?

När vi första gången möter Simon är han i rörelse, vilket visar på att en förändring kommer att ske med honom. Vi hör ett hotfullt ljud, som för tankarna till en orm, samtidigt som vi presenteras för Alex, som vi senare får veta kallas Kobran. Ljudet får oss att känna skräck.

När Simon fallit av cykeln kryper han ihop och blir liten samtidigt som han filmas ur fågelperspektiv vilket förstärker hans litenhet och utsatthet.

Den ensamma bollen på en tom och ödslig skolgård ger en känsla av övergivenhet. Det ödsliga förstärks av dörren som slår igen och papperet som fladdrar nerför en trappa. Riktningen nedåt symboliserar skräck. Den tystnad som råder anslår kuslighet.

När vi ser Simon i grodperspektiv genom Alex ben, så symboliserar det att Simon i den scenen har övertaget. Han vågar säga till Alex att be om förlåtelse. När lejonet kommer förstår vi att det är Simons mod.

I och med att förtexterna börjar rulla ändras stämningen i anslaget. Till skillnad från den första delen, som var hotfull, hör vi nu glad musik, ser solsken och vardagsnära bilder från en trygg miljö. Vi tolkar detta som att även en till synes ombonad och varm miljö kan gömma mörka hemligheter.

Anklagad

En filmhandledning av Mona Lisa Hein och Lennart Krantz

Åva gymnasium, Täby 2003

Produktionsuppgifter

USA 1988

Manus: Tom Topur

Regi: Jonathan Kaplan

Foto: Ralf Bode

Originaltitel: The Accused

Svensk premiär: 24 februari 1989

Speltid: 111 minuter

Censur: Från 15 år

I rollerna

Kathlyn Murphy – Kelly McGillis

Sarah Tobias – Jodie Foster

Ken Joice – Berie Coulson

Cliff "Scorpion" – Leo Rossi

Sally Fraser – Kim Hearn

Bob Joiner – Steve Antin

Larry – Tom O'Brien

Filmens yttre handling

Filmen handlar om Sarah Tobias, en ung servitris, som brutalt våldtas av flera män på en bar. Våldtäktsmännen fälls, men inte för våldtäkt, utan för "framkallande av fara" och får därför mycket låga straff. Sarah Tobias känner sig orättfärdigt behandlad. Åklagaren tar upp fallet igen och med hjälp av ett vittne lyckas hon fälla dem som åsett och uppmuntrat våldtäkten.

Filmens inre handling

Anklagad är en film som ställer flera väsentliga frågor om ansvaret vid en våldtäkt. Vilken skuld har offret, förövarna och åskådarna i det som sker vid en våldtäkt?

När våldtäktsoffret i filmen, Sarah Tobias (Jodie Foster) väl kommit till sjukhus startar en lång och ytterst mödosam process för att få våldtäktsmännen fällda. Det som till synes är en grov våldtäkt förändras till något annat. Sarahs trovärdighet blir

ifrågasatt eftersom hon varit lättklädd, utmanande och kommer från en lägre samhällsklass; hon är servitris på en enkel restaurang.

Sarahs närmaste förmås varken stötta eller hjälpa. Pojkvännen, väninnan och mamman vänder henne ryggen och sviker henne. Den kvinnliga åklagare, som är satt på fallet, tänker mer på sin karriär än på att tillvarata sin klients intressen. Åklagaren är på sätt och vis också ett offer i den manliga åklagarvärlden. I den handlar det mer om att köpslå och klättra än att se till att rättvisa skipas. Resultatet blir att de tre våldtäktsmännen får mycket låga straff.

Sarah känner sig kränkt. Hon har inget att förlora, vilket markeras med att hon tränger sig in hemma hos åklagaren, när denna håller en privat fest, och anklagar henne för svek. Hon återvänder hem, klipper av sig håret och ber pojkvännen "dra".

Filmens vändpunkt inträffar när Sarah blir provocerad av en av de män som varit åskådare till våldtäkten och dessutom hejat på förövarna. Resultatet av denna "konflikt" blir att Sarah hamnar på sjukhus. Hon är ensam och hjälplös.

Åklagaren inser äntligen hur chanslös en ung kvinna är i en värld av nedlåtande, kvinnoföraktande män. Hur angriper man en sådan värld?

I det här speciella fallet hade våldtäkten inte varit möjlig om gästerna på restaurangen hade ingripit. Men ingen gör någonting. Tvärtom! De manar på och här ställs frågan om skuld på sin spets. Åklagaren bestämmer sig för att pröva fallet utifrån ett nytt perspektiv.

Som symbol för dem som iakttar framträder den unge man som bevittnade våldtäkten och anonymt rapporterade det skedda till polisen. Han kommer att förlora en vän om han vittnar. Men efter starka påtryckningar från både åklagaren och offret visar han dock tillräckligt med civilkurage för att träda fram och blir till slut den som får de anklagade dömda.

Anklagad är en film som väcker väsentliga frågor. Vad är rättvisa? Vad innebär socialt ansvar? Filmen ger en stark och tankeväckande inblick i människans natur, den enskilda individens ansvar och en rättsprocess där offret behandlas som brottsling.

Filmens huvudbudskap är att det krävs civilkurage för att ändra en grym orättvis värld till något bättre.

Huvudtemat beskriver skuld och ansvar – alla har vi ett ansvar för det brott som vi på ett eller annat sätt medverkar till eller exponeras för.

Några av filmens teman

- Svek (åskådarna till våldtäkten, mamman, pojkvännen, åklagaren)
- Högutbildade kontra lågutbildade (åklagare – servitris; barens lågutbildade män – collegeungdomar)
- Ensam kvinna i maktens korridor (jämlighet)
- Masspsykos
- Likhet inför lagen
- Förtroliga relationer (Sarah och hennes väninna)

Frågeställningar till det inledande samtalet efter att klassen sett filmen

- Karaktärisera Sarah. Hur förändras hon under handlingens gång?
- Hur behandlas Sarah när hon kommer till sjukhuset direkt efter våldtäkten?
- Varför ringer inte väninnan till polisen när hon förstår vad som sker vid flipperspelet?
- Hur är relationerna mellan pojkvännen och Sarah; mamman och Sarah?
- Beskriv åklagaren.
- Vilken bild ges av domstolsväsendet?
- Varför tar åklagaren upp fallet igen?
- Varför väljer vittnet till slut att träda fram?
- Har filmen ett trovärdigt slut?
- Vem vill regissören att vi som ser filmen ska identifiera oss med?
- Vad är filmens budskap?
- Vilken roll spelar porrfilmstittande för förekomsten av våldtäkter?
- Varför har filmen en kvinnlig åklagare i stället för en manlig?
- Hur kommer livet att te sig för Sarah efter rättegången?

Lektionsförslag

Filmen och verkligheten. Tag fram statistik över antalet anmälda våldtäkter. Vi kan konstatera att antalet anmälda våldtäkter ökat under de senaste decennierna. Fundera över orsakerna till ökningen. Vad händer med offret? Vad händer med förövaren?

Den starkaste scenen. Eleverna får individuellt skriva om den scen som de bäst kommer ihåg. Fråga till skrivuppgiften: Varför tror du att denna scen gjorde så starkt intryck på dig? Redovisa i smågrupper. Jämför scenval, kommentera likheter och skillnader. Gruppen väljer minst fem av samtalsfrågorna och diskuterar vidare. Varje grupp redovisar kort sin diskussion i storgrupp.

Inlevelseövning. Bilda grupper om fyra. Var och en tar en roll: pojkvännen, mamman, väninnan och advokaten. Låt varje karaktär förklara sitt handlande utifrån filmen. Agera så som ni tycker att de borde ha agerat. Spela upp!

Civilkurage. Aktualisera frågan om vad som får vittnet att träda fram. Diskutera hur det kan vara att stå för sin mening även när det innebär hot mot en själv. Låt eleverna bidra med personliga erfarenheter av civilkurage; både positiva exempel och situationer av brist på civilkurage. Skrivuppgift: Våga gå mot strömmen!

En analys av filmens anslag

En våldtäkt är utifrån offrets synpunkt en händelse som är helt överrumplande. I de allra flesta fall är den utsatta intet ont anande.

Ur det svarta hål som ett våldtäktsoffer försvinner in i efter ett övergrepp öppnar anslaget upp. I den totalbild som visar sig efter den helsvarta bilden med den vita texten fångas filmens utgångspunkt. Beträktaren upplever den stillhet som kan råda kring en bar en söndagseftermiddag. Baren är avsides placerad under en bro och nära en väg en bra bit ifrån övrig bebyggelse.

Men skenet bedrar. Någonting är på gång. Flera bilar finns parkerade. De indikerar manlighet (truck och van). Centralt i bilden finns en neonskylt som anger baren namn: "The Mill". Kvarnen ger associationer till det som brutalt krossar och mal ner. Den runda skylten skickar ut pilar som markerar vart man ska ta vägen om man "vill in". Den monumentala skylten är en tydlig fallossymbol samtidigt som den är en förstärkning av samlaget som pågår och för associationerna till den plats där våldtäkten äger rum, flipperspelet.

Det bedrägliga lugnet förvandlas plötsligt till något ytterst obehagligt. Den lugna rytmiska musiken stegras via skärande ljud skapat av en oboe. Trumvirvlar markerar den definitiva skillnaden mellan det oskyldiga och det brutala.

Mörkret har lagt sig. Den tidigare eftermiddagshimlen har övergått till att bli helt svart. En ung man snubblar ut ur huset och det hittills obegripliga får en förklaring. I en telefonkiosk försöker den unge mannen få kontakt med polisen för att berätta vad han varit åskåddare till.

Därefter fångar kameran in dörren till baren i närbild. Plötsligt slås den upp och ut ur ett rött inferno kommer en uppriven flicka. Hysterin är total. Hon skriker och försöker att hejda flera bilar på den nu livligt trafikerade vägen. Den unge mannen, som sett vad som hänt, ser maktlöst på när den hysteriska kvinnan till slut lyckas stoppa en bil. Hans försök att kalla på polis avstannar när han ser kvinnan försvinna bort. Från telefonkiosken hänger luren rakt ner. Kommunikationen med polisen är bruten. Att den unge mannen är en central person i dramat är tydligt. Likaså att det är fråga om våldtäkt.

Temaarbete och film

Film kan integreras i skolarbetet på många sätt. I Blommensbergsskolan i Gröndal, utanför Stockholm, genomfördes under höstterminen 2000 ett stort temaarbete i de fem klasserna i årskurs nio. Temat fick namnet *Framtiden* och var tänkt som en djupgående orientering bland de faktorer som påverkar viktiga val i livet.

Eftersom niorna väljer gymnasieinriktning på våren behöver de tänka igenom de beslut som de har framför sig. Så resonerade vi i vårt arbetslag och tillsammans funderade vi runt följande frågor: Vad är avgörande för hur man väljer studieväg? Hur stor roll spelar ens bakgrund? Föräldrars förväntningar? Kompisars åsikter? Ens egna talanger och drömmar? Hur medvetet är valet man gör?

Vi enades om att temat skulle ha en film som startpunkt. *Good Will Hunting* valdes eftersom filmen tydligt tar upp frågor som vi ville att eleverna skulle arbeta med. Svensk- och engelskämnet tog hand om den huvudsakliga bearbetningen av filmen, men de övriga ämnena anknöt på ett eller annat sätt till filmens innehåll. No-lärarna passade på att lägga in ärfthlighetslära vilket knöt an till filmen eftersom huvudpersonen har en exceptionell begåvning för matematik.

Drygt halva skoldagen, under sex veckor, ägnades åt temaarbetet. Eleverna var mycket nöjda efter avslutat arbete. De hade fått möjlighet att fundera över sin framtid och kände sig mer säkra på hur de skulle välja till våren. Valet av film var också populärt och gav en positiv startpunkt.

Blommensbergsskolan är en estetiskt inriktad skola och de redovisningar som eleverna gör sker alltid i två olika former, dels i form av en mer teoretisk del där eleverna redovisar mer traditionellt i form av prov, föredrag och inlämningsuppgifter; dels i en mer skapande form där eleverna använder sig av exempelvis drama, musikframträdanden, bild, film eller utställningar. Nästan alla ämnen var inblandade i temaarbetet. Musiken ingick inte från början, men kom att spela en viktig roll i det friare, skapande arbetet.

En av eleverna, som inte var särskilt studieintresserad och som ofta var negativ till skolarbetet, sa efter filmvisningen: "Det var en riktigt bra film för att vara vald av lärare." Det tog vi som en komplimang. På följande sida redovisas den planering vi utgick från vid upplägget av vårt temaarbete.

Blommensbergsskolan

Mål för tema "Framtiden" åk 9 – Vecka 38-43, 2000

Engelska

Att aktivt delta i diskussioner i smågrupper kring filmen *Good Will Hunting*.
Att skriva en uppsats på 150-500 ord rörande filmen.
Att muntligt kunna beskriva olika yrken.

Svenska

Att se filmen *Good Will Hunting*.
Att aktivt delta i diskussioner.
Att förbereda och genomföra längre intervju och kortintervjuer.
Att skriva ett reportage.
Att läsa och diskutera varandras reportage.

Matematik

Att kunna använda begreppet sannolikhet i olika enkla slumpsituationer.

No

Att känna till att alla högre stående celler har en kärna som styr cellens tillväxt, specialisering och produktion.
Att känna till hur DNA styr arvet.

So

Att ha kunskap om hur man söker jobb, skriver ett personligt brev, skaffar sig en bostad och skaffar sig försäkringar.

Hemkunskap

Att ha kunskaper om hur man klarar sig själv i olika vardagsituationer.
Att känna till hur man får ordning på sin ekonomi.
Att känna till de viktigaste konsumentlagarna.
Att ha kunskaper om skillnaderna mellan kontantköp och kreditköp.
Att kunna välja och använda miljövänliga alternativ vid arbetsuppgifter som utförs hemma.

Textilslöjd

Att kunna sortera tvätt.
Att kunna göra klädinköp utifrån kriterier som miljö-, tvätt- och materialvård.
Att känna igen olika textila material och kunna redogöra för dess egenskaper.

*

B-språk, idrott och musik kommer inte att ingå i temat. Den musiska produkten kommer dock att vara en musikprodukt.